

Jitka Hampacherová

Od dialektu k jazyku: Fala!

(posudek vedoucího diplomové práce)

Předkládaná diplomová práce je věnována velmi neobvyklému tématu, totiž jazykovému útvaru nejčastěji nazývanému *fala*, jímž mluví nevelké množství mluvčích ve třech extremadurských vesnicích. Jde o téma romanticky přitažlivé, protože uchování podobně minoritního jazykového útvaru je vždy fascinující a vyvolává řadu otázek. Zvolíme-li ale striktně vědecký, lingvistický přístup, narážíme na komplikace, protože k tématu většinou neexistuje dostatek relevantní opravdu vědecké literatury, často nejsou vyjasněny ani některé zásadní aspekty existence daného útvaru, do hry vstupují velmi výrazně mimolingvistické faktory apod. Toto vše platí i pro jazykový útvar, který si Jitka Hampacherová zvolila za téma své diplomové práce.

Rozsahem nevelká práce sestává z šesti kapitol. První čtyři kapitoly jsou čistě teoretické povahy a stručně čtenáře uvádějí do problematiky: první kapitola představuje zkoumaný jazykový útvar a popisuje jeho obecné znaky, druhá zmiňuje některé jeho konkrétní fonetické vlastnosti, třetí se zabývá – zejména z historického hlediska – vlivem ekonomiky a politiky na *fal* a čtvrtá komentuje existující teorie vysvětlující její původ. Osobní přínos autorky je obsažen zejména v páté kapitole, obsahující sociolingvistický výzkum provedený přímo na místě s cílem zjistit postoje mluvčích k *fale*. Následuje stručný závěr, seznam literatury a příloha obsahující základní informace k provedenému výzkumu.

Výše jsem uvedl, že u podobných témat hrají často roli i mimojazykové, nikoli odborné faktory. Mám na mysli především skutečnost, že takovéto minoritní jazykové útvary vždy vyvolávají emocionální reakce: mluvčí k nim mají většinou zcela specifický vztah, obvykle existují hnutí usilující o jejich záchranu/propagaci/šíření apod. Zkrátka často se setkáváme s velmi emocionálním přístupem zúčastněných a jejich velkým nadšením. A to je i základní dojem, který mám z textu Jitky Hampacherové a který jsem měl i v době, kdy byla práce připravována: autorka má k *fale*, lidem, který tímto jazykovým útvarem mluví, i ke kraji, kde žijí, opravdu vřelý vztah. Tento vztah se odrazil ve volbě tématu a je i nejsilnější stránkou práce: takový stupeň osobní angažovanosti je u diplomových prací neobvyklý a je nakažlivý i pro čtenáře. Proto je dle mého soudu text nejsilnější v pasážích, kde se uvažuje o nejrůznějších souvislostech dnešního stavu *faly* a jejích perspektivách. Je třeba ocenit množství informací, které se v tomto směru podařilo autorce shromáždit, i způsob, jakým je podává, byť právě osobní angažmá místy způsobuje, že text vykazuje rysy spíše publicistického než odborného stylu, to ale není na závadu.

Naopak slabším aspektem práce je její lingvistický rozměr. Striktně jazykové informace jsou místy nedostatečné a selektivní, což je dle mého soudu způsobeno tím, že podobné rysy

vykazuje i část sekundární literatury, ze které autorka čerpá a která má nejen lingvistický, ale též (částečně) aktivistický charakter. Autorka v pasážích striktně jazykové povahy důsledně odkazuje na sekundární literaturu (citací je doložen prakticky každý konkrétní výrok o jazykové povaze *faly*), nicméně ne vždy se jí daří vytvořit pro čtenáře ucelený a vypovídající obraz o *fale*. Nechme teď stranou, že se nepokouší zaujmout stanovisko ve věci základní jazykové charakteristiky *faly* a jejího původu, to je složitá záležitost a lze přijmout autorčino vysvětlení, že se v této věci necítí dostatečně kompetentní (ve čtenáři ale jistě zůstává dojem nedopovězenosti), určitě ale šlo podrobněji *falu* charakterizovat (a neomezit se jen na fonetické rysy), uceleně postihnout rysy, které ji spojují s jinými románskými jazyky a dialekty apod. Kvalitativní rozdíl mezi striktně lingvistickými pasážemi, věnovanými popisu vlastností *faly*, a textem probírajícím společenské, historické a sociolingvistické souvislosti je patrný.

Sociolingvistický výzkum je dle mého soudu připraven dobře a poctivě a nevykazuje metodologické vady. To, že je spíše jen prvotní sondou, umožňující načrtnout některé základní sociolingvistické aspekty užívání *faly*, je dáno jednak objektivními podmínkami (počty potenciálních respondentů, okolnosti provádění výzkumu), jednak tím, že autorka právě o takovou sociolingvistickou sondu usilovala, tj. např. jazykové aspekty problematiky ji při výzkumu nezajímaly.

Náměty k obhajobě:

- Jak již bylo řečeno výše, ze striktně lingvistického hlediska práce neobsahuje příliš mnoho kategorických soudů, o kterých by bylo možné diskutovat. Zaujalo mě, že se v sekundární literatuře (rozumím-li tomu správně) nevyskytují závěry týkající se lingvistické charakteristiky útvaru, kterým *fala* je. Jaká jsou podle autorky kritéria, která odlišují jazyk a dialekt? Patří mezi ně to, jak se na charakteristiku své mluvy dívají sami mluvčí?
- Zajímavé jsou autorčiny úvahy o školství, budoucnosti *faly*, normě a jazyku jako významném faktoru identity člověka. Např. k možnosti vytvoření jednotné normy se staví skepticky. Do jaké míry je neexistence normy ohrožujícím faktorem pro budoucnost *faly*?
- Snaha o uchování určitého jazykového útvaru s sebou takřka vždy přináší aktivismus, někdy též politické povahy. Je něco podobného patrné i u *faly*?

Po formální i jazykové stránce je práce připravena pečlivě, našel jsem jen několik drobných chyb a překlepů.

Práce má formálně jen 56 stran včetně příloh, a i když přepočítání na normostrany může být jiný, přesto vykazuje délku na hranici přijatelnosti, což je škoda.

Celkově jde o práci, která zaujme autorčíným nadšením pro neobvyklé téma, a v tomto ohledu práci velmi zajímavou. Na druhé straně je text ve striktně lingvistických pasážích velmi stručný a místy neúplný (chybí morfologická a lexikální charakteristika *faly*, podrobnější lingvistické vymezení jejího vztahu k jiným jazykovým útvarům apod.). Vezmu-li

všechny tyto faktory v úvahu, soudím, že práce splňuje nároky kladené na diplomovou práci, doporučuji ji k obhajobě. Předběžně ji hodnotím stupněm *dobře*.

V Praze dne 22. 8. 2015

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.